

Нукешов С.Т.

**БОЛОЧОК БАШТАЛГЫЧ КЛАССТАРДЫН МУГАЛИМДЕРИНИН
ТЫНЧСЫЗДАНУУ СЕЗИМДЕРИН РЕФЛЕКСИЯ АРКЫЛУУ ЖОЮУНУН АЙРЫМ
ЖОЛДОРУ**

Нукешов С.Т.

**НЕКОТОРЫЕ ПУТИ УСТРАНЕНИЯ ЧУВСТВА БЕСПОКОЙСТВА С ПОМОЩЬЮ
РЕФЛЕКСИИ У БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ НАЧАЛЬНЫХ КЛАССОВ**

S.T. Nukeshov

**SOME WAYS OF REMOVAL OF SENSE OF ANXIETY BY MEANS OF REFLECTION
FOR THE FUTURE TEACHERS OF INITIAL CLASSES**

УДК: 371.3: 53.

Макалада, студенттерди кесипке багыттоодо кездешүүчү айрым көйгөйлөр жана аларды жоюунун жолдору берилди. Рефлексия аркылуу болочок башталгыч класстын мугалимдеринин окуу ишмердүүлүктөрүндө тынчсыздануу сезимдерин жоюуга боло тургандыгы изилденген. Тема боюнча окумуштуу педагогдордун эмгектери негиз боло алды.

Негизги сөздөр: кооптонуу жана коркуу сезимдери, рефлексия, “мен” образы, инсан.

Статья о происходящих в карьере студентов некоторых проблем в работе с аудиторией и путей их преодоления. Также были изучены методы по устранению чувства беспокойства для учителей начальной школы в рамках учебных мероприятий.

Ключевые слова: страхи и беспокойство, рефлексия, образы “Я”, личность.

Article occurring in the student's career had some problems and ways to overcome them. Reflections to eliminate feelings of concern for prospective primary school teachers in training activities will be explored. On the subject was the basis for the work of scientists teachers.

Key words: fears and anxiety, reflection, images of “self”, personality.

Азыркы күндө актуалдуу болуп жаткан кесиптердин бири башталгыч класстын мугалими кесиби экендигин заман талабы көрсөтүп жаткандай.

В.А. Сухомлинскийдин “Мугалимге жүз насаат” китебиндеги биринчи эле насааттан мисал карап көрөлү.

“Эгер балдардын дүйнөсү сизге ачылса, эгер сиз ар бир баланын жеке өзгөчөлүгүн сезе алсаңыз, эгерде ар бир баланын кубанычы, кайгысы жүрөгүңүздү тызылдатып ойлонтсо, тынчсыздантса, ага кам көрсөңүз, анда мугалимдик кесипти өзүңүзгө тартынбастан кесип кылып тандап ала бериңиз”.

Ушул эле жерден дагы бир мисалды карап көрөлү.

“Эгерде сизге балдар бирдей сур болуп көрүнсө, эгерде сиз алардын жүздөрүн жана аттарын кыйналып эстесеңиз, эгерде ар бир баланын көзү сизге жеке, кайталангыс нерсени билдире албаса, бул нерселерди бир жумадан кийин да, бир ай өткөндөн кийин да биле албасаңыз анда жети өлчөп бир кес

дегендей, ойлоп көрүңүз да мугалим боло аласызбы, жокпу андан кийин гана чечиңиз. Анткени бардык балдарга бирдей колдонулуучу бир да педагогикалык закон ченемдүүлүк, бир да чындык жок”[1]

Демек, адистиктеги бардык студенттер мугалим боло алабы же жокпу деген проблема келип чыгып жаткандай. Биз бул проблеманы адистикке киришүүдөгү кооптонуу жана коркуу сезимдери деп атап алуу менен окумуштуу педагогдордун илимий эмгектери аркылуу жоюунун жана алдын алуунун жолдорун карайбыз.

Кооптонуу жана коркуу сезимдери боюнча түшүнүктөрдү К.Карасаев атындагы БГУнун аспиранты Неждет Ялчынкаянын “Эл агартуу” №9-10. 2014 санындагы макаласынан кенен карап чыксак болот.

Макалада “кооптонуу” түшүнүгү (Anxiety) “чочулоо”, “тынчсыздануу” жана “күмөн саноо” деген түшүнүктөр менен бирдей мааниде колдонулат. Андан тышкары медициналык тилде, “кооптонуу-бул жүрөктүн толкундоосун пайда кылган терс абал”, “байкалган коркунуч”, “кооптонуу – бул дүүлүгүнүн когнитивдик тарабы, же болбосо эмоционалдык таасири” жана ошондой эле “себеби белгисиз болгон коркунуч же күтүүлөрдүн ишке ашпагандыгынан улам пайда болгон капалануу” деген аныктамалар берилип ушул багытта математика сабагын окутууда мугалимдин жана окуучулардын иш аракеттери берилген.[4]

Адам баласындагы “Мен киммин?”, “Эмне үчүн мен ушундаймын?” деген суроолорду бардыгыбыз өзүбүзгө берип көргөн болсок керек. Ушундай абал боюнча белгилүү окумуштуу педагог, профессор Т.Сияв “Ийгилик булагы” китебинде рефлексия түшүнүгү аркылуу берген. Болочок мугалимдердин адистикке киришүүсүндөгү кооптонуу сезимдерин жоюуну дал ушул рефлексиянын касиеттерин колдонуу менен чыксак болот деп ишенем.

Рефлексия илимдер системасындагы көп аспектилери камтыган негизги категория болуп саналат. Рефлексия инсандын өзүнүн аракети, өзүнүн ички сезими жана өзүнүн тышкы дүйнөгө болгон мамилеси жөнүндө ой толгоосу, анализи жана өздүк жыйынтыкты чыгаруу касиети болуп саналат дейт профессор Т.Сияев.[3]

Демек, биздин окутуу иш аракетинде студенттердин ушул касеттерин туура багытка ойготушбуз зарылдык экендиги көрүнүп турат.

Азыркы күндө жаңы технологиялардын күн санап өсүшү мектеп окуучуларынын аларга болгон бат эле өздөштүрүү жөндөмдүүлүктөрүнүн күч алышы, болочок мугалимдерибиздин кооптонуу, коркуу сезимдеринин пайда болушуна алып келет.

Студент адистикке киришүү ишмердүүлүгүнө өтүп жатып, сөзсүз түрдө ушул ишмердүүлүктү аткарууга мүмкүнчүлүгүм жетеби деген, жыйынтыгы кандай болот деген суролорго жооп издеп баштайт. Ушул учур студенттин кооптонуусу, же коркуу сезими болуп жаткан учур. Же студенттин рефлексиясы оң жакка багытталууга муктаж учур десек болот. Бул учурларды ар бир адам башынан өткөргөн. Биздин милдет студенттерди биринчи курсака киргенден тарта рефлексия түшүнүгүн, адамдын өзүнүн психологиялык “Мен” түшүнүгүн туура багытка буруу болуп эсептелет.

Рефлексия боюнча окумуштуу Т.Сияев көп нерселерди белгилеген жана үч деңгээлге бөлүп караган. 1-Рефлексиянын баштапкы деңгээли (нөлдүк), 2-Рефлексиянын ортоңку деңгээли, 3-Рефлексиянын жогорку деңгээли.

Ушул 3 деңгээлге мисал келтирип көрөлү.

1-Рефлексиянын баштапкы деңгээли (нөлдүк). Мисалы, “Мен-башталгыч класстын мугалиминин” бул учурда студент өзүнүн кандай мугалим экендигин элестете албайт болгону жалпысынан мугалим болоруна гана ынанат. Бул учур студенттик алгачкы курстардагы көрүнүш катары эсептелет.

2-Рефлексиянын ортоңку деңгээли. Бул учур биринчи учурдан айрымаланып студент өзүн кооптонуу, коркуу сезимдерин аз аздап жөнгө салып кандайдыр бир деңгээлде практикадан өтүп калган учур болуп калат. Мисалы “Мен-башталгыч класстын мугалиминин” балдар менен иштеше алам, балдар менен иштөө мен үчүн жеңил болот деп ой жүгүртүп ишенимдерге ээ болуп калат. Бул деңгээлге студент окуу ишмердүүлүгүндө алгачкы практикадан өтүп адаптациялана баштаган мезгилде жетет десек болот.

3-Рефлексиянын жогорку деңгээли. Мисалы “Мен-башталгыч класстын мугалиминин” “Мен башталгыч класстын мугалимине тиешелүү ишмердүүлүктөрдү ар тармакта алып кете алам, мен буга адбан ишенем” деген ойлорду жүргүзүп калат. Рефлексиянын бул деңгээли кооптонуу коркуу сезимдерин кандайдыр бир деңгээлде басып турат деп ишенсек болот.

Рефлексиянын оң багытта өнүгүүсү аркылуу студенттердин өз алдынча иштөөсү, ой жүгүртө билүүсү жогорку деңгээлге чыгат. Биз изилдеп жаткан проблемаларга көптөгөн окумуштуулар өз эмгектеринде кайрылышкан алсак, Профессор Төрөгелдиева К.М “Келечектеги математика мугалимдерин даярдоо системасын моделдештирүү” деген эмгегинде Рефлексия – Педагогикалык технологиянын өзүн – өзү баалоону анализдөөнүн ыкмасы деп эсептейт.

Студенттердин өз алдынча илимий ишмердүүлүгү студенттин жекече же студенттик жамаат менен салыштырмалуу кенен, тез жана багытталган жыйынтыкка жетүүгө карата илимий предметтин (илимий тема, илимий проблема, илимий маселе) үстүнөн иштөөсү менен мүнөздөлөт. Мындан салыштырмалуу жогорку даражадагы өз алдынчалык, чыгармачыл активдүүлүк жана аң-сезимдүү милдетүүлүк өнүгөт деп жазат.

Өз алдынча илимий ишмердүүлүк процессинде студенттердин инсан катары төмөндөгү сапаттары өнүгөт:

- А) проблеманы анализдөө;
- Б) критикалык ой-жүгүртүүсү;
- В) теориялык жетилүүсү;
- Г) өзүнө жогорку талаптарды кою керек экендиги жөнүндө аң-сезимдүү түшүнүүсү;
- Д) ишинде өздүк стилинин болушу, кыйынчылыктарды жеңүү билгичтиги; [2]

Ушул эле эмгекте Д.Кластердин “Критикалык ой жүгүртүүнүн негизги беш мүнөздөмөсүн бөлүп көрсөткөн. Биз бул мүнөздөмөлөрдү рефлексиялык жол деп эсептейбиз.

- 1-Өз алдынчалуулук
- 2- Маалыматты кабыл алуу
- 3- Проблемаларды, суроолорду кое билүү
- 4-Өзүнүн оюн, койгон позициясын аргументтештирүү
- 5- Коомдо эркин жүрүү. [2]

Эгер студенттердин ушул рефлексиялык мүмкүнчүлүктөрүн өнүктүрсөк, болочок башталгыч класстын мугалимдеринин адистикке киришүүсүндө коркуу, кооптонуу сезимдерин алдын алган болот элек.

Адабияттар:

- 1.В.А. Сухомлинский “Мугалимге жүз насаат” Фрунзе “Мектеп” 1987-ж
2. К.М.Төрөгелдиева “Келечектеги математика мугалимдерин даярдоо системасын моделдештирүү”.
3. Т.М.Сияев. “Ийгилик булагы...Рефлексия” Б.2016-ж
4. “Эл агартуу” 2014-ж №9-10 саны. 15-17-беттер.

Рецензент: к.п.н., доцент Ажибаева А.Ж.